

În apropierea datei de 1 DECEMBRIE și a împlinirii a 96 de ani de la Marea Unire, am datoria și obligația să scriu câteva cuvinte despre bunicul meu, Ilie Lazăr, cel care a avut ca motto pentru întreaga sa viață: „Credința, dragostea de țară, fidelitatea și onoarea!”.

Ilie Lazăr a făcut parte din elita intelectuală și politică a românilor maramureșeni. Este urmașul unor familii nobile din Maramureș și nord-vestul Transilvaniei, tatăl său, spre exemplu, fiind din familia Lazăr de Purcareți, înnobilită în secolul al XVI-lea. În memoriile sale, publicate la Fundația Academia Civică, în anul 2000, Ilie Lazăr spunea: „Sunt descendentul a șapte generații de preoți din istoricul Maramureș, ziditor de școli și biserici”.

Formația intelectuală a lui Ilie Lazăr a urmat calea specifică a elitei românești din Transilvania acelor vremuri. Școala primară și primele clase din liceu le-a făcut la Sighet, iar apoi, clasele superioare de liceu le-a terminat la Lugoj, la un liceu prestigios pentru lumea românească a epocii. Ca o curiozitate, cel mai bun prieten din liceu a fost Traian Grozăvescu, mai târziu, prim solist al Operei din Viena. A urmat după liceu, cursurile facultăților de drept din Sighet, Cluj și Viena, fiind al șaselea doctor în drept al noii Universități românești din Cluj, înființată după Marea Unire.

În ceea ce privește activismul său în politica națională, el s-a manifestat prima dată când era în primul an de facultate la Sighet: a convocat la el, în satul natal, Giulești, Maramureș, o adunare cu sătenii, distribuindu-le mai întâi cărți editate de ASTRA, iar, mai apoi, le-a vorbit despre drepturile neamului românesc. Autoritățile maghiare de atunci l-au pus în urmărire, pentru că „dorea să agite pe români, ca să se răscoale ca în 1848”. În perioada cât a fost pe front în armata austro-ungară s-a manifestat ca lider de opinie în problema națională românească și și-a atras multe dojene și persecuții militare din partea ofițerilor maghiari.

Activitatea lui politică și națională s-a detașat, în mod special, în preajma și în timpul Marii Uniri,

de la Alba-Iulia, din 1918, având câteva momente remarcabile, de care toți cei din familia noastră suntem mândri și pe care TREBUIE să le transmitem mai departe:

- a fost primul ofițer român care, după 144 de ani de ocupație, în 1918, a înălțat drapelul românesc pe clădirea Primăriei din Cernăuți
- a organizat administrația românească din comitatul Maramureș, împreună cu alți fruntași politici din zonă
- a organizat Gărzile Naționale în tot Maramureșul
- a fost desemnat să reprezinte Maramureșul, plasa Șugatag, la semnarea Actului Marii Uniri de la Alba-Iulia, devenind cel mai tânăr semnatar al acestui act
- pe drumul spre Alba-Iulia, s-a ocupat de protecția lui Gheorghe Pop de Băsești
- a fost desemnat să însoțească delegația românilor ardeleni pentru predarea Actului Unirii la București, unde a fost primit de primul ministru, Ionel Brătianu și de generalul Prezan
- după 1918, a organizat administrația românească în județul Satu-Mare, participând la primirea în Careii Mari a Majestăților Lor, Regele Ferdinand și Regina Maria.

În cele ce urmează, aș dori să împart cu dumneavoastră, cei ce veți citi aceste rânduri, descrierea făcută de Ilie Lazăr momentului semnării Actului Marii Uniri de la Alba-Iulia, din 1918:

«...Sosirea la Alba-Iulia, a unei mulțimi neprevăzute până atunci, ne-a impresionat mult. Nu este cazul să descriu această măreață demonstrație a poporului ardelen, fiindcă au descris-o iluștri mânuitori ai condeiului, în cele mai mici amănunte. Eu voi arăta doar ce s-a petrecut în jurul nostru: actele la care personal am avut fericirea să iau parte. Eu am reprezentat la această Mare Adunare, plasa mea de baștină Șugatag-Maramureș, cu credențial (cum l se spunea) în regulă, așa că am fost unul dintre „deputații” cu drept de vot, în Sala istorică din Cetate, unde s-a votat Marea Unire.

Acesta este primul mare act politic la care am avut cinstea – deși încă tânăr- să iau parte. Marea Adunare a prezidat-o Președintele Partidului Național, Gheorghe Pop de Băsești, secondat de toți episcopii, de Comitetul Național compus între alții din Teodor Mihali, Ștefan Cicio-Pop, Vasile Goldiș, Iuliu Maniu, Alexandru Vaida-Voievod, Aurel Vlad și întreg biroul. În sală, au fost prezenți și reprezentanții tuturor provinciilor românești. Când au apărut reprezentanții armatei romane, generalul Lecate și aviatorul Peneș, entuziasmul a atins culmea. Ședința o deschide octogenarul președinte, Gheorghe Pop de Băsești, care după ce rostește cuvintele „acum Doamne slobozește pe robul Tău, că văzură ochii mei mântuirea neamului românesc...” nu-și poate opri plânsul și nici nu-l în stare să conducă ședința, așa că, lucrările le conduce în continuare, în prezența lui, Ștefan Cicio-Pop. După cuvântările din program, la orele 12 exact, se ridică Vasile Goldiș și citește „Moțiunea”, prin care se votează pe vecie Unirea. Votarea Unirii și citirea Moțiunii s-a făcut de către episcopii Cristea și Hossu, în fața poporului imens adunat în Cetatea unde altădată a fost tras pe roată Horea. După citirea Moțiunii, ia cuvântul înțeleptul și marele gânditor politic, Iuliu Maniu, care motivează hotărârile istorice. Tot ce a urmat după Actul oficial al Unirii este descris de autori competenți. Votarea se face într-un entuziasm de nedescris care nu mai încetează.

Am ținut neapărat să vă împărtășesc cele scrise de bunicul meu, pentru a vedea cu câtă simplitate, modestie și candoare descrie evenimentele de la Alba-Iulia, un participant activ căruia, regimul totalitar comunist i-a „mulțumit” cu 17 ani de detenție dură, din care 11 ani, „izolat în celulă”.

Mama mea, Lia-Lazăr Gherasim, într-o scrisoare pe care i-a trimis-o bunicului meu, aflat la închisoare, datată 12 iulie 1952, scria: „Tată dragă, așa cum Dumnezeu și lumea este, așa ești

și tu. Aici sau acolo, nu pot ști însă, dar ești. Și totuși, eu nădăjduiesc că ești aici, căci mai ai încă de primit multe răspunsuri în lumea aceasta. Mă tem că atunci când vei citi rândurile mele, ți se va părea că prea ușor m-am gândit la o eventuală despărțire, în timp și spațiu, în lume. Durerea ta, durerea voastră este dătătoare de rod, ca orice jertfă. Să fie rodul pentru voi, pentru noi și pentru toți aceia care așteaptă și au nevoie. Și lasă-mă să îngenunchez, cutremurată în fața măreției jertfei voastre...”.

Ion-Andrei Gherasim